

РЕГИОНАЛЬНЫЙ СОВЕТ ПО РАЗВИТИЮ АТО ГАГАУЗИЯ

РЕШЕНИЕ
№ 1/6/1
от 25.09.2020 г.

«Об утверждении Отчёта о внедрении Стратегии регионального развития региона развития АТО Гагаузия на 2017-2020 гг. за 2019 год.»

В соответствии со ст. 7 (2), ст. 7 (6) а, ст.11(3) Закона РМ № 438 от 28.12.2006 г. «О региональном развитии в Республике Молдова», руководствуясь п.16 (1) с) Постановления Правительства РМ №127 от 08.02.2008 г., Региональный совет по развитию АТО Гагаузия решил:

1. Утвердить Отчёт о внедрении Стратегии регионального развития региона развития АТО Гагаузия на 2017-2020 гг. за **2019 год**» (приложение №1).
2. Решение вступает в силу со дня утверждения.

**Председатель Регионального
Совета по развитию АТО Гагаузия
Ирина Влах**

**Секретарь Регионального
Совета по развитию АТО Гагаузия
Валерий Яниогло**

Ministerul Agriculturii,
Dezvoltării Regionale
și Mediului

Agencia de Dezvoltare
Regională UTA Găgăuzia

Aprobat
prin Decizia CDR
nr. _____ din _____ 2020

Coordonat:

Dorin ANDROS,

Secretar de Stat

„27” Januarie 2020

D. Andros

RAPORT DE PROGRES

privind implementarea SDR UTA Găgăuzia 2017-2020

Perioada de raportare
ianuarie - decembrie 2019

Comrat, 2020

Cuprins:

Lista abrevierilor:	3
Sumar executiv	3
Introducere	8
Principalele rezultate ale SDR atinse în perioada de raportare	9
Obiectivul general: „Dezvoltarea echilibrată și durabilă a regiunii Găgăuzia”	9
Obiectivul Specific 1: Asigurarea accesului la servicii și utilități publice de calitate	10
Măsura 1.1. Modernizarea, extinderea și regionalizarea serviciilor calitative de aprovizionare cu apă și canalizare	10
Măsura 1.2. Reabilitarea și modernizarea drumurilor regionale și locale	11
Măsura 1.3. Dezvoltarea sistemelor de management integrat al deșeurilor solide.	12
Măsura 1.4 Sporirea eficienței energetice a clădirilor publice.	13
Obiectivul Specific 2: Creșterea economică echilibrată și sporirea competitivității regiunii	15
Măsura 2.1. Crearea infrastructurii și condițiilor favorabile pentru dezvoltarea afacerilor.	15
Măsura 2.2. Utilizarea potențialului instituțiilor de învățământ și științifice ca puncte de creștere economică regională.	17
Măsura 2.3. Punerea în aplicare a potențialului etno-cultural și turistic al regiunii	18
Obiectivul Specific 3: Îmbunătățirea guvernantei în domeniul dezvoltării regionale	19
Măsura 3.1. Dezvoltarea capacității participanților în procesul de dezvoltare regională.	19
Măsura 3.2. Fortificarea eficienței instituțiilor de dezvoltare regională.	21
Măsura 3.3. Atragerea investițiilor în domeniile prioritare pentru dezvoltarea regională la nivel național și internațional.	22
Măsura 3.4. Punerea în aplicare a unor sisteme eficiente de planificare, programare, monitorizare și evaluare.	23
Cooperarea cu partenerii de dezvoltare	21
Provocări și riscuri	24
Bune practici și lecții învățate	25
Concluzii	26
Anexe:	
1. Anexa 1. Tabel generalizator cu indicatorii de monitorizare a SNDR și SDR în perioada 2016-2020	
2. Anexa 2. Monitorizarea surselor de finanțare a proiectelor pentru perioada ianuarie-decembrie 2019	
3. Anexa 3. Raportul activităților desfășurate privind dezvoltarea capacităților colaboratorilor ADR pe parcursul anului 2019	

Lista abrevierilor:

AAC	– Aprovizionare cu apă și canalizare
ADR	– Agenția de Dezvoltare Regională
AEE	– Agenția pentru Eficiență Energetică
AI	– Agenția de Investiții
AMAC	– Asociația Moldova Apă-Canal
APL	– Administrația Publică Locală
ASD	– Administrația de Stat a Drumurilor
BNS	– Biroul Național de Statistică
CNCDR	– Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale
CR	– Consiliul Raional
CRD	– Consiliul Regional pentru Dezvoltare
CRS	– Comisie Regională Sectorială
DR	– Dezvoltarea Regională
DRL	– Drumuri regionale și locale
DUP	– Documentul unic de program
EE	– Eficiență energetică
FNDR	– Fondul Național pentru Dezvoltare Regională
FEN	– Fondul Ecologic Național
GIZ	– Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
GLRS	– Grup de lucru regional sectorial
GIS	– Sistem Informațional Geografic
IA	– Incubatorul de afaceri
IES	– Inspectoratul Ecologic de Stat
IREX	– Consiliul pentru cercetări și schimburi internaționale
ISA	– Infrastructura de suport în afaceri
ÎMM	– Întreprinderi Mici și Mijlocii
MADRM	– Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului
MEI	– Ministerul Economiei și Infrastructurii
M&E	– Monitoring și evaluare
MSPL	– Modernizarea serviciilor publice locale
ONG	– Organizații non-guvernamentale
OS	– Obiectivul specific
PIB	– Produsul intern brut
PIBR	– Produsul intern brut regional
RDN	– Regiunea de Dezvoltare Nord
RDC	– Regiunea de Dezvoltare Centru
RDS	– Regiunea de Dezvoltare Sud
RD	– Regiunea de Dezvoltare
SDR	– Strategia de Dezvoltare Regională
SNDR	– Strategia Națională de Dezvoltare Regională
SRL	– Societate cu Răspundere Limitată
SUA	– Statele Unite ale Americii
SLPA	– Suport pentru autoritățile publice locale din UTA Găgăuzia
TAG	– Proiectul UE „Integrarea UTA Găgăuzia în Structura Națională a Dezvoltării Regionale”
UE	– Uniunea Europeană
UTA	– Unitatea teritorial administrativă
USC	– Universitatea de Stat din Comrat
USAID	– Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
ZEL	– Zona Economică Liberă

Sumar executiv

Prezentul raport de progres privind implementarea Strategiei de Dezvoltare Regională a UTA Găgăuzia 2017-2020 este elaborat în baza Planului de implementare a SDR UTA Găgăuzia pentru anul 2019 și reflectă principalele rezultate obținute în procesul de implementare a strategiei pe parcursul anului 2019. Raportul reflectă progresele realizate la nivelul fiecărui obiectiv specific precum și remarcă principalele riscuri, lecții învățate și bune practici identificate în perioada de raportare.

În vederea atingerii obiectivelor specifice stabilite în SDR în perioada de raportare au fost depuse eforturi comune de către factorii implicați în procesul de dezvoltare regională: ADR UTA Găgăuzia, Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, APL de nivelul I, partenerii de dezvoltare activi în regiune ș.a.

Prin prisma obiectivelor specifice stabilite în SDR UTA Găgăuzia pot fi remarcate principalele rezultate obținute în perioada de raportare:

Pentru OS 1. Asigurarea accesului la servicii și unități publice de calitate:

În sectorul aprovizionare cu apă și canalizare:

- Orașul Vulcănești a fost integrat în procesul de implementare a proiectului de construcție a apeductului regional Cahul-Lebedenco-Pelinei-Găvănoasa-Alexandru Ioan Cuza. În perioada de raportare a fost semnat acordul adițional la memorandumul de înțelegere la implementarea măsurilor de modernizare a serviciilor publice de aprovizionare cu apă în raionul Cahul, prin care au fost stabilite atribuțiile și responsabilitățile APL Vulcănești și ADR UTA Găgăuzia în procesul de implementare a proiectului.
- A fost pregătit pachetul de documente permissive pentru proiectarea apeductului magistral pe teritoriul administrativ al or. Vulcănești.
- A fost elaborată și transmisă către APL Vulcănești documentația de proiect pentru conectarea stației Vulcănești și a zonei economice libere "Valcanes" la apeductul magistral Cahul-Lebedenco-Pelinei-Găvănoasa-Vulcănești-A.I. Cuza.

În sectorul managementului deșeurilor:

- De către APL Vulcănești, Cișmichioi și Etulia au aprobat deciziile privind delegarea serviciilor de colectare a deșeurilor către operatorul ÎM "Servicii Publice de Gospodărie Comunală Vulcănești"
- Au fost achiziționate de către ADR și transmise către beneficiar echipamentele necesare pentru asigurarea funcționalității sistemului de colectare a deșeurilor (147 containere zincate 1,1 m³; 3514 pubele cu volum de 0,12 m³; 1 autospecială pentru colectarea deșeurilor cu volumul de 6 m³);
- Au fost încheiate contracte cu peste 2100 gospodării individuale (din 3514 planificate) din or. Vulcănești în vederea colectării deșeurilor.
- A fost elaborat și aprobat de către grupul de lucru pentru achiziții publice caietul de sarcini pentru achiziționarea unei autospeciale pentru colectarea deșeurilor (cu volumul de 6 m³)

În domeniul sporirii eficienței energetice a clădirilor publice:

- A fost semnat contractul de antrepriză pentru efectuarea lucrărilor de eficientizare energetică a clădirii Centrului de Sănătate Publică Comrat.
- A fost reparat acoperișul clădirii CSP Comrat pe o suprafață de 900 m² (din 1500 conform proiectului).
- Au fost finalizate lucrările de montare a ferestrelor și vitraliilor pe o suprafață de 726 m².
- Au fost executate lucrările de finisare interioară și de montare a pervazurilor.

Pentru OS 2 Creșterea economică echilibrată și sporirea competitivității regiunii;

În domeniul creării infrastructurii și condițiilor favorabile pentru dezvoltarea afacerilor:

- Au fost finalizate integral lucrările de construcție-montaj prevăzute în cadrul proiectului "Amenajarea și conectarea la infrastructura comunală și la drumurile de acces a parcului industria Comrat". Au fost construite rețelele de aprovizionare cu apă (3250 m.) și 2 rezervoare cu volumul de 300 m³; rețelele de canalizare (840 m) și o stație de epurare a apelor uzate; rețele de gaz (1080 m); rețelele electrice (6400 m); căile de acces (2600 m drum de acces); canalul de scurgere apelor pluviale și gardul.
- În parcul industrial a fost amplasată prima companie rezidentă: SRL "Fujikura Automotive" care are ca gen de activitate producerea cablajelor pentru industria producătoare de automobile. Ca urmare în regiune au fost create peste 1100 locuri de muncă.

În domeniul utilizării potențialului instituțiilor de învățământ și științifice ca puncte de creștere economică regională

- 1 consorțiu educațional-științific regional constituit cu participarea ADR UTA Găgăuzia, Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, Universitatea de Stat din Comrat, Adunarea Populară a UTA Găgăuzia și Academia de Administrare Publică;
- 14 formatori instruiți în vederea instruirii reprezentanților APL în domeniul dezvoltării regionale.

În domeniul sporirii potențialului etno-cultural și turistic al regiunii:

- 1 program regional sectorial în domeniul sporirii atractivității turistice elaborat și aprobat de CRD UTA Găgăuzia;
- 10 concepte de proiecte posibile în domeniul dezvoltării turismului elaborate și aprobate de către CRD UTA Găgăuzia.

Pentru OS 3 Îmbunătățirea guvernantei în domeniul dezvoltării regionale:

În domeniul dezvoltării capacității participanților în procesul de dezvoltare regională:

- 8 specialiști din regiune (inclusiv 4 specialiști din cadrul ADR) instruiți în domeniul utilizării datelor geo-spațiale;
- peste 120 de specialiști din cadrul ADR, Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, APL I, mediul academic din regiune instruiți în cadrul Proiectului UE "Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova" (TAG) în domenii aferente dezvoltării regionale;
- 2 specialiști din cadrul ADR instruiți în domeniul implementării și monitorizării programelor de revitalizare urbană în cadrul proiectului "Suport pentru administrația Republicii Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020 prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă" implementat cu suportul Fundației Polone "Solidaritate";
- 22 participanți la vizita de studiu privind regionalizarea serviciilor de AAC în r-urile Cahul și Leova au fost familiarizați cu bunele practici în domeniul regionalizării și implementării proiectelor de infrastructură în sectorul AAC;
- 75 reprezentanți ai APL din regiune au fost informați cu privire la politica de dezvoltare regională în cadrul seminarelor organizate de către ADR UTA Găgăuzia în 3 raioane ale regiunii.

În domeniul fortificării eficienței instituțiilor de dezvoltare regională.

- 2 ședințe ale CRD UTA Găgăuzia desfășurate, în cadrul cărora au fost aprobate 7 decizii;
- 1 platformă electronică de comunicare pentru membrii CRD/CRS funcțională;
- 1 ședință a comisiei regionale sectoriale în sectorul AAC în cadrul căreia au fost formulate unele subiecte ce necesită a fi abordate în cadrul ședinței CRD UTA Găgăuzia;
- 1 ședință a comisiei regionale sectoriale în sectorul AAC în cadrul căreia au fost formulate unele subiecte ce necesită a fi abordate în cadrul ședinței CRD UTA Găgăuzia;

- 1 ședință a comisiei regionale sectoriale în sectorul dezvoltării infrastructurii de suport în afaceri și turismului în cadrul căreia au fost formulate unele subiecte ce necesită a fi abordate în cadrul ședinței CRD UTA Găgăuzia.

În domeniul atragerii investițiilor în domeniile prioritare pentru dezvoltarea regională la nivel național și internațional:

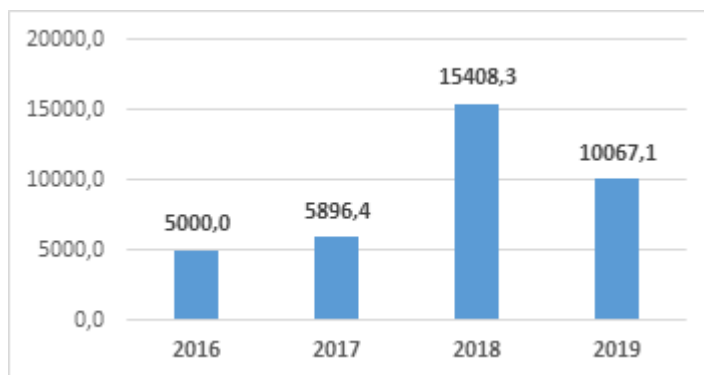
- 2 propuneri de proiecte depuse în cadrul Programului de cooperare transfrontalieră "Bazinul Mării Negre 2014-2020";
- 2 orașe din regiune (Ceadâr-Lunga și Vulcănești) selectate pentru a beneficia de suport tehnic în vederea elaborării programelor de revitalizare urbană în cadrul proiectului "Sprijinirea administrației publice din Republica Moldova în implementarea politicii regionale prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă";
- 2 programe de revitalizare urbană pentru or. Vulcănești și mun. Ceadâr-Lunga elaborate și expuse pentru consultări publice;
- 8 cereri de finanțare depuse de către APL din regiune în cadrul programului "Comunitatea mea" (IREX/USAID).

În domeniul aplicării unor sisteme eficiente de planificare, programare, monitorizare și evaluare:

- 1 sistem de M&E elaborat și aprobat;
- 1 bază de date elaborată și actualizată, în dependență de apariția datelor la BNS.

În anul 2019 sursa de bază pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională rămâne a fi Fondul Național de Dezvoltare Regională. Dinamica alocării mijloacelor financiare este prezentată în figura 1.

Figura 1. Dinamica alocărilor financiare din FNDR destinate RD UTA Găgăuzia pentru anii 2016-2019 (mii lei)

Sursa: Deciziile CNCDR privind alocarea mijloacelor financiare din FNDR

Pentru anul 2019 a fost alocată din FNDR suma de 10067,1 mii lei pentru implementarea a 3 proiecte regionale. Din suma alocată au fost valorificate sursele de finanțare în mărimea 7119,56 mii de lei. Situația privind valorificarea mijloacelor financiare în primul semestru al anului 2019 este prezentată în Tabelul 1.

Tabel 1. Valorificarea mijloacelor financiare alocate din FNDR pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională în RD UTA Găgăuzia (mii lei)

Denumirea proiectului	Cost total	Cost total, (FNDR)	Contractat	Valorificat (2018-2019)	Alocat 2019	Valorificat 2019	Gradul de valorificare, %
<i>Optimizarea sistemului de gestionare a deșeurilor solide în or. Vulcănești</i>	9633,91	9370,91	3213,35	3213,35	667,09	0	0
<i>Amenajarea și conectarea la infrastructura comunală și la drumurile de acces a Parcului industrial Comrat</i>	30010,35	19000,00	29094,23	17988,46	4700,00	4700,00	100%
<i>Măsuri de eficiență energetică a Centrului de sănătate mun. Comrat</i>	9112,77	8777,77	8291,08	0	4700,00	2419,56	51,5%
TOTAL	48757,03	37148,68	40598,66	21201,81	10067,09	7119,56	70,72%

Sursa: ADR UTA Găgăuzia

În perioada de raportare a continuat colaborarea cu partenerii de dezvoltare care activează în regiune. Ca parteneri de bază pot fi menționați:

- Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) în cadrul proiectului "Modernizarea Serviciilor Publice Locale în Republica Moldova" (MSPL);
- Proiectul UE "Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova" (TAG).
- Fundația poloneză "Solidaritate" în cadrul proiectului "Sprijinirea administrației publice din Republica Moldova în implementarea politicii regionale prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă" implementat cu suportul financiar al Programului polonez de cooperare pentru dezvoltare al Ministerului Afacerilor Externe al Poloniei.
- Agenția Cehă pentru Dezvoltare în cadrul proiectului "Dezvoltarea Regională în Republica Moldova: suport în implementarea strategiilor regionale prin utilizarea datelor GIS".
- Consiliul pentru Cercetări și Schimburi Internaționale (IREX) în cadrul programului "Comunitatea mea" finanțat de către USAID.

Pentru perioada următoare principalele acțiuni în vederea implementării SRD UTA Găgăuzia 2017-2020 vor fi orientate spre următoarele domenii:

- Asigurarea continuității implementării proiectelor de dezvoltare regională inițiate în regiune;
- Asigurarea procesului de informare a APL privind prioritățile politicii de dezvoltare regională și privind principalele documente de planificare sectorială elaborate în regiune;
- Promovarea rezultatelor procesului de planificare sectorială în cadrul unui eveniment de informare a partenerilor de dezvoltare;
- Acordarea suportului tehnic orașelor din regiune care vor fi selectate pentru asistență în elaborarea programelor de revitalizare urbană;
- Consolidarea capacităților APL în domeniul dezvoltării regionale și planificării strategice;
- Facilitarea procesului de constituire a noii componente a CRD UTA Găgăuzia.

Introducere

Strategia de dezvoltare regională a UTA Găgăuzia 2017-2020 este principalul document de planificare strategică la nivel regional, care definește prioritățile de dezvoltare pe termen mediu a UTA Găgăuzia ca regiune de dezvoltare. SDR UTA Găgăuzia 2017-2020 este corelată cu Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2016-2020, și vine să contribuie la realizarea obiectivului general al SNDR: *dezvoltarea echilibrată și durabilă asigurată în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova* stabilind ca obiectiv general *dezvoltarea echilibrată și durabilă a regiunii UTA Găgăuzia*.

În vederea asigurării dezvoltării echitabile și durabile a regiunii SDR UTA Găgăuzia 2017-2020 stabilește 3 obiective specifice:

1. *Asigurarea accesului la servicii și utilități publice de calitate;*
2. *Creșterea economică echilibrată și sporirea competitivității regiunii;*
3. *Îmbunătățirea guvernancei în domeniul dezvoltării regionale;*

Pentru fiecare obiectiv specific strategia prevede un complex de măsuri și acțiuni concrete:

- Măsurile pentru asigurarea unui acces garantat la serviciile publice de calitate sunt orientate spre dezvoltarea celor mai importante obiective de infrastructură în regiune, inclusiv a infrastructurii rutiere, alimentare cu apă și canalizare, gestionarea deșeurilor solide, și a eficienței energetice în sectorul public.
- Un impuls multiplicativ important în generarea creșterii economice durabile în regiuni îl reprezintă măsurile de dezvoltare a infrastructurii de afaceri și de consolidare a centrelor regionale de dezvoltare economică bazate pe inovare și sprijinirea infrastructurii de afaceri regionale și locale. O atenție deosebită este acordată creșterii potențialului turistic.
- Un șir de măsuri sunt orientate spre îmbunătățirea în continuare a sistemului de management al dezvoltării regionale, prin îmbunătățirea cadrului legal și de reglementare în domeniul dezvoltării regionale, consolidarea capacității instituționale și administrative și creșterea eficienței sistemului de monitorizare și evaluare aplicat în sistemul de dezvoltare regională.

Trebuie de remarcat faptul că politica de dezvoltare regională este o politică intersectorială și respectiv este necesară asigurarea unei sinergii a Strategiei de dezvoltare a UTA Găgăuzia cu un șir de documente strategice sectoriale, în special: Strategia de alimentare cu apă și sanitație 2014-2028; Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027; Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020; Strategia de transport și logistică pe anii 2013-2022; ș.a. De asemenea SDR UTA Găgăuzia este corelată cu Strategia de dezvoltare socio-economică a UTA Găgăuzia 2017-2022.

Pe parcursul anului 2019 activitățile, în vederea implementării Strategiei de dezvoltare regională, au fost desfășurate în conformitate cu Planul de implementare a SDR UTA Găgăuzia 2017-2020. Implementarea măsurilor în vederea atingerii obiectivelor specifice a fost realizată atât prin coordonare cu principalii factori cointeresați din regiune: Consiliul Regional pentru Dezvoltare, Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, Adunarea Populară a UTA Găgăuzia, cât și prin conlucrarea eficientă cu partenerii de dezvoltare.

Principalele rezultate ale SDR atinse în perioada de raportare

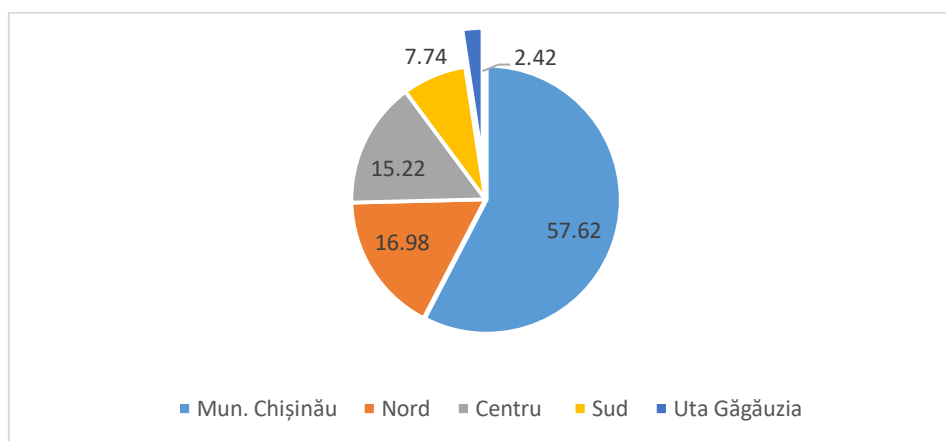
Obiectivul general: „Dezvoltarea echilibrată și durabilă a regiunii Găgăuzia”

Obiectivul general stabilit în Strategia de Dezvoltare Regională a UTA Găgăuzia 2017-2020 este „Dezvoltarea echilibrată și durabilă a regiunii Găgăuzia”. Realizarea obiectivului general al strategiei va avea ca impact sporirea nivelului de trai al populației, diminuarea disparităților în interiorul regiunii și creșterea coeziunii teritoriale. Pentru a determina impactul implementării strategiei, este necesar de a lua în calcul așa indicatori ca: produsul intern brut, rata sărăciei, indicele de disparitate a PIB-ului regional pe locuitor, nivelul emisiilor de gaze cu efect de seră.

Evoluția PIB regional are o dinamică pozitivă în perioada 2013-2016 fiind în creștere de la 3 635 602 mii lei în anul 2015 (anul de referință) până la 3904087 mii lei în anul 2016. Raportat la cap de locuitor, dinamica pozitivă se păstrează, PIB pe cap de locuitor în regiune constituind în anul 2016 24,1 mii lei fiind în creștere comparativ cu anul 2015 cu 1,6 mii lei.

În ce privește ponderea PIB regional al UTA Găgăuzia în PIB național, aceasta constituie 2,42% (datele se referă la anul 2016).

Figura 2. Ponderea PIB regional în PIB național (anul 2016)

Sursa: BNS. Conturi Naționale 2017. Conturi regionale 2013-2016

Indicele de disparitate a PIB pe locuitor, în regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia, în anul 2018 are un nivel de 54.3%. În perioada 2014-2016, acesta a înregistrat o scădere în anul 2015, având valoare de 53,97%, apoi, în 2016 înregistrează o creștere până la 54,27 și se menține în anul 2018 la nivel de 54,3 %.

Tabel 2. Evoluția indicelui de disparitate pe locuitor pe regiuni de dezvoltare în perioada 2014-2016, în %

Anul	RDN	RDC	RDS	UTA Găgăuzia
2014	62.9	50.93	55.41	57.31
2015	61.28	51	51.72	53.97
2016	62.99	52.91	53.52	54.27

Sursa: BNS. Conturi Naționale 2017. Conturi regionale 2013-2016

Obiectivul Specific 1: Asigurarea accesului la servicii și utilități publice de calitate

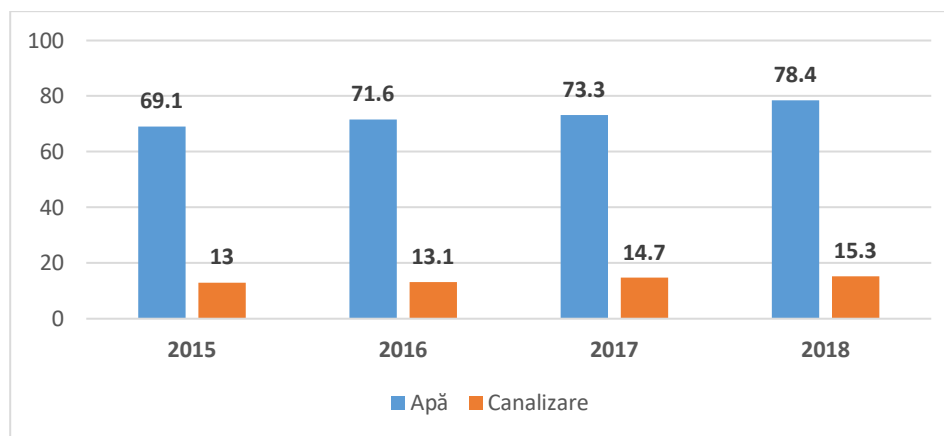
Obiectivul specific vizat presupune realizarea unui complex de activități menite să ducă la îmbunătățirea calității și accesibilității serviciilor publice locale. Domeniile de intervenție relevante se referă la: îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare; reabilitarea rețelei de drumuri locale și regionale, dezvoltarea sistemelor integrate de management al deșeurilor, creșterea eficienței energetice a clădirilor publice. În continuare este prezentată situația în sectoarele relevante și rezultatele pe măsurile preconizate în conformitate cu prevederile SDR.

Măsura 1.1. Modernizarea, extinderea și regionalizarea serviciilor calitative de aprovizionare cu apă și canalizare.

În Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia se atestă o situație favorabilă în ce privește accesul populației la serviciile de aprovizionare cu apă. Toate localitățile din regiune (100%) dispun de sisteme centralizate de alimentare cu apă, pe când indicatorul mediu pe țară este mai mic de 50%. În ce privește ponderea populației conectate la servicii centralizate de alimentare cu apă, se constată că 78,4% din populația UTA Găgăuzia are acces la serviciile de alimentare cu apă, inclusiv 80,7% în mediul urban și 76,8% în mediul rural. La acest indicator, UTA Găgăuzia ocupă locul întâi (după or. Chișinău) printre alte regiuni ale Republicii Moldova, nivelul mediu pe țară constituind 60,6%. Trebuie de remarcat faptul că *Strategia de alimentare cu apă și sanitație 2014-2028* stabilește ca țintă alimentarea cu apă potabilă sigură a cel puțin 65% din populație până în anul 2020. Reieșind din datele statistice disponibile, se constată că în regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia acest obiectiv a fost atins.

Nivelul de dezvoltare a **sistemelor de canalizare centralizată** este mult mai scăzut în comparație cu sistemele de alimentare cu apă. Astfel, doar 7 localități din regiune (27%) dispun de sisteme centralizate de canalizare din care 3 localități urbane și 4 localități rurale (100% din localitățile urbane și 17% din localitățile rurale). Rata de conectare a populației la serviciile de AAC constituie 15,3% doar 37,6% din populația urbană și 2% din populația rurală fiind asigurate cu servicii de canalizare.

Figura 3. Rata de conectare a populației din RD UTA Găgăuzia la servicii de AAC (perioada 2015-2018)

Sursa: BNS

Dinamica evoluției ratei de conectare a populației la servicii de AAC denotă o creștere lentă a ponderii populației conectate la serviciile de canalizare (2,3 % în 4 ani). Ca urmare, pentru regiune este

important de a intensifica eforturile în vederea construcției sistemelor de canalizare și asigurarea conectării populației la acest serviciu. Conform *Strategiei de alimentare cu apă și sanitație 2014-2028* la nivel național este stabilită ținta de 65% de populație conectată la sisteme de canalizare până în anul 2025.

În vederea modernizării, extinderii și regionalizării serviciilor de aprovizionare cu apă, în perioada de raportare au fost întreprinse măsuri de integrare a orașului Vulcănești în proiectul interregional "Modernizarea serviciilor publice locale în sectorul de aprovizionare cu apă și canalizare în raionul Cahul" implementat de către ADR Sud cu suportul GIZ din sursele financiare oferite de Uniunea Europeană. Proiectul prevede construcția apeductului magistral Cahul-Lebedenco-Pelinei-Găvănoasa-Vulcănești-Alexandru Ioan Cuza la care vor fi conectate 9 localități din raionul Cahul și orașul Vulcănești din RD UTA Găgăuzia. Astfel în perioada de raportare (25 iunie 2019) a fost semnat acordul adițional la memorandumul de înțelegere la implementarea măsurilor de modernizare a serviciilor publice de aprovizionare cu apă în raionul Cahul, prin care au fost stabilite atribuțiile și responsabilitățile APL Vulcănești și ADR UTA Găgăuzia în procesul de implementare a proiectului. Primăria or. Vulcănești a asigurat elaborarea documentelor permise pentru proiectarea apeductului magistral pe teritoriul său administrativ. În rezultatul implementării proiectului respectiv se așteaptă ca peste 12000 de cetățeni ai orașului Vulcănești vor beneficia de servicii îmbunătățite cu apă potabilă din r. Prut.

În semestrul II al anului 2019 a fost finalizată elaborarea documentației de proiect pentru etapa a III-a a proiectului care prevede conectarea stației Vulcănești și a Zonei economice libere Valcanes la apeductul magistral. La data de 19.09.2018 în or. Vulcănești a avut loc o ședință de lucru în cadrul căreia au fost prezentat către APL și operatorul de servicii rezultatele proiectării. Proiectul tehnic a fost transmis de către ADR Sud primăriei or. Vulcănești la data de 4.12.2019.

Măsura 1.2. Reabilitarea și modernizarea drumurilor regionale și locale

Conform informației oferite de Administrația de Stat a Drumurilor (ASD), lungimea totală a drumurilor regionale în RD UTA Găgăuzia constituie 87,83 km. Din totalul drumurilor regionale din RD UTA Găgăuzia sunt modernizate 59,17 km, ceea ce constituie 67,4% și este peste media națională cu 6,5% (la situația din anul 2018). Pentru comparație, în RDN acest indicator este de 68,6 %, în RDC – 60,3 %, în RDS – 45,6%.

În procesul de elaborare a *Programului regional sectorial în domeniul infrastructurii drumurilor regionale și locale pentru regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia (2018-2025)* a fost efectuată o analiză a stării drumurilor regionale în urma căreia s-a constatat că peste 40 % din drumurile regionale sunt într-o stare rea sau foarte rea și necesită investiții esențiale pentru reabilitarea și modernizarea ei. Pentru anul 2019 din Fondul Rutier au fost alocate mijloace financiare în sumă de 15016 mii lei care sunt destinați în special pentru întreținerea drumurilor locale.

Conform indicatorilor oferți de BNS, în perioada 2015-2018, se atestă o dinamică pozitivă a parcursului de mărfuri realizat cu transportul rutier. Astfel, în anul 2018 acest indicator a constituit 196 mln. tone-km. fiind în creștere cu 111,6 % în comparație cu anul 2015. Transportul de pasageri în RD UTA Găgăuzia în anul 2018 a constituit 2060,2 mii pasageri anual. Acest indicator înregistrează o creștere nesemnificativă comparativ cu valoarea înregistrată în anul 2015 – 1978,8 mii pasageri transportați.

În perioada de raportare, proiecte cu finanțare din sursele FNDR în domeniul infrastructurii drumurilor regionale și locale nu au fost implementate. Pentru ADR UTA Găgăuzia rămâne o

prioritate identificarea mijloacelor financiare și a mecanismelor prin care ar putea fi finanțate lucrările de reabilitare a coridoarelor de drumuri regionale identificate în cadrul procesului de planificare sectorială. În cadrul Programului regional sectorial în domeniul infrastructurii drumurilor regionale și locale pentru regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia au fost identificate 5 coridoare de transport prioritare cu o lungime totală de 134,46 km. Costul total pentru reparația coridoarelor de transport identificate este estimat la peste 506 860 mii lei.

Măsura 1.3. Dezvoltarea sistemelor de management integrat al deșeurilor solide.

Conform datelor statistice oferite de BNS, în regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia, în anul 2018 rata de acoperire a localităților cu servicii de gestionare a deșeurilor menajere solide constituia 43,8%, media pe țară fiind de 9,7%.

În ce privește numărul populației din UTA Găgăuzia care beneficiază de servicii de colectare a deșeurilor menajere solide, acesta constituia conform datelor statistice (anul 2018) 66,1 mii persoane fiind în creștere comparativ cu anul 2017 (59,8 mii persoane în 2017) sau 40,84 % din populație. Numărul populației orășenești care beneficiază de servicii de colectare a deșeurilor este de 37,4 mii de persoane ceea ce constituie 56,7% din populația orășenească. Populația de la sate este mai puțin asigurată cu serviciile respective, doar 28,7 mii de persoane sau 29,92% din populația de la sate având acces la serviciile de colectare a deșeurilor (conform datelor statistice din anul 2018).

Tabel 3. Numărul populației care beneficiază de servicii de colectare a deșeurilor menajere solide (mii persoane)

TOTAL	2015				2016				2017				2018			
	Nord	Centru	Sud	U.T.A Găgăuzia	Nord	Centru	Sud	U.T.A Găgăuzia	Nord	Centru	Sud	U.T.A Găgăuzia	Nord	Centru	Sud	U.T.A Găgăuzia
	187.8	157.3	57.5	40.1	97.4	160.7	64.2	61.3	211.4	169.7	65.4	59.8	243.4	185.2	64.1	66.1
<i>-urban</i>	181.6	108.9	50.5	25.0	96.5	117.3	61.8	38.1	194.0	112.3	60.4	38.3	231.7	125.6	61.3	37.4
<i>-rural</i>	6.2	48.4	7.0	15.1	0.9	43.4	2.4	23.2	17.4	57.4	5.0	21.5	11.7	59.6	2.8	28.7

Sursa: BNS, 2018

Conform datelor statistice, în regiune se atestă o creștere semnificativă a volumului deșeurilor menajere colectate. În comparație cu anul 2015 volumul deșeurilor colectate a crescut cu peste 53% și constituie 164,9 mii m³. Ritmul de creștere a cantității deșeurilor colectate este cel mai mare în comparație cu alte regiuni de dezvoltare (Tabelul 4). Acest fapt impune pe viitor identificarea unor soluții complexe privind managementul deșeurilor la nivel de regiune.

Tabel 4. Cantitatea deșeurilor menajere colectate pe regiuni în perioada 2015-2017 (mii m³)

	Deșuri menajere - total, mii metri cubi		
	2015	2016	2017
Nord	561,6	596,5	648,0
Centru	315,6	292,1	327,0
Sud	128,1	135,3	147,3
U.T.A Găgăuzia	107,7	144,2	164,9

Sursa: BNS

În anul 2018 în regiune erau atestate 175 de spații neconforme care ocupau o suprafață de 35,01 ha. Datorită eforturilor APL, Inspecției ecologice de stat ș.a. au fost lichidate 121 spații neconforme pe o suprafață de 29 ha.

În domeniul dezvoltării sistemelor integrate de management al deșeurilor solide la nivel regional în anul 2019 a continuat activitatea de implementare a proiectului **”Optimizarea sistemului de gestionare a deșeurilor solide în raionul Vulcănești”** inclus în Documentul Unic de program pentru anii 2017-2020. Către finele anului 2019 au fost obținute următoarele rezultate în urma implementării proiectului:

- De către APL Vulcănești, Cișmichioi și Etulia au aprobat deciziile privind delegarea serviciilor de colectare a deșeurilor către operatorul ÎM ”Servicii Publice de Gospodărie Comunală Vulcănești”
- Au fost achiziționate de către ADR și transmise către beneficiar echipamentele necesare pentru asigurarea funcționalității sistemului de colectare a deșeurilor (147 containere zincate 1,1 m³ ; 3514 pubele cu volum de 0,12 m³ ; 1 autospecială pentru colectarea deșeurilor cu volumul de 6 m³);
- Au fost încheiate contracte cu peste 2100 gospodării individuale (din 3514 planificate) din or. Vulcănești în vederea colectării deșeurilor.
- Au fost transmise containerele zincate către localitățile partenere (21 containere pentru s. Cișmichioi și 18 containere pentru s. Etulia)

Conform deciziei CNCDR nr.19/18 din 26.12.2018 pentru anul 2019 au fost aprobate surse de finanțare pentru implementarea acestui proiect în sumă de 667 091 lei. Mijloacele financiare au fost destinate pentru achiziționarea unei autospeciale pentru colectarea deșeurilor. Suma alocată din FNDR nu a fost valorificată în anul 2019. Aceasta din considerent că costul estimativ al autospecialei care a fost planificată pentru a fi achiziționată constituie 1000 mii lei. Deoarece procedura de achiziții nu poate fi demarată fără acoperire financiară, grupul de lucru pentru achiziții a reușit doar să aprobe caietul de sarcini. Pe parcursul anului 2019 ADR a intervenit către MADRM cu solicitări de redistribuire a mijloacelor financiare alocate din FNDR pentru a avea posibilitatea de a demara procedura de achiziții publice (scrisoarea 1-10/113-19 din 16 august 2019;) însă pe parcursul semestrului II al anului 2019 de către CNCDR nu au fost aprobate decizii privind redistribuirea mijloacelor financiare. Ulterior (prin scrisoarea Nr. 01-10/164-19 din 01.11.2019) ADR a intervenit cu propunerea de a realoca mijloacele alocate în cadrul proiectului respectiv pentru finalizarea proiectului de amenajare a parcului industrial Comrat. O decizie favorabilă nu a fost aprobată în acest sens motivul fiind același: neconvocarea ședinței CNCDR.

Imaginea 1. Autospecială pentru colectarea deșeurilor

Imaginea 2. Platforma pentru containere

Măsura 1.4 Sporirea eficienței energetice a clădirilor publice.

În perioada de raportare în RD UTA Găgăuzia din sursele alocate din FNDR a fost inițiată implementarea proiectului ”Complexul măsurilor de eficiență energetică a Centrului de Sănătate mun. Comrat”. Proiectul prevede implementarea unui șir de măsuri menite să ducă la sporirea confortului termic a beneficiarilor (peste 67 mii de pacienți anual) și la obținerea economiilor de energie în clădirea instituției medicale. Principalele lucrări planificate țin de reparația acoperișului clădirii, schimbarea tâmplăriei (uși, ferestre), termoizolarea fațadei clădirii.

În perioada de raportare a fost finalizată procedura de achiziții publice și semnat contractul cu întreprinderea SRL ”Moncomtex”. Antreprenorul general a inițiat lucrările în luna aprilie 2019. Până la finele anului 2019 au fost finalizate lucrările de demontare/montare a ferestrelor în volum de 726 m². Au fost de asemenea executate lucrări de reparație a acoperișului pe o suprafață de 1500 m².

Pentru implementarea proiectului prin decizia CNCDR Nr 19/18 din 26.12.2018 pentru anul 2019 din sursele FNDR au fost alocate mijloace financiare în sumă de 4 700 mii lei. În perioada de raportare au fost valorificate mijloacele financiare în sumă de 2419,56 mii lei. Câteva cauze au condus la faptul că mijloacele financiare nu au fost valorificate integral:

- Pe parcursul implementării proiectului s-a constatat că documentația tehnică de proiect nu a inclus toate volumele de lucrări necesare pentru montarea ferestrelor. În acest context pe perioada modificării documentației de proiect (iulie-august 2019) lucrările în cadrul obiectului au fost sistate prin decizia responsabilului tehnic.
- Demersurile cu privire la achitarea lucrărilor efectuate transmise către MADRM au fost procesate cu mari întârzieri (spre exemplu solicitarea de plată 01-10/80 din 28.05.2019 a fost achitată abia la 23.08.2019).
- ADR UTA Găgăuzia a studiat detaliat situația în cadrul proiectelor în curs de implementare, în rezultat fiind înaintate propuneri de redistribuire a mijloacelor financiare nevalorificate în cadrul proiectului respectiv pentru finalizarea proiectului „Amenajarea și conectarea la infrastructura comunală și la drumurile de acces a Parcului industrial Comrat” și valorificarea integrală a mijloacelor alocate din FNDR (scrisoarea Nr. 01-10/164-19 din 01.11.2019). O decizie favorabilă nu a fost aprobată în acest sens motivul fiind neconvocarea ședinței CNCDR.

Obiectivul Specific 2: Creșterea economică echilibrată și sporirea competitivității regiunii

Progresul în dezvoltarea regiunii poate fi atins, în mare parte, prin asigurarea creșterii economice durabile. Dezvoltarea economică constantă și echilibrată poate genera resurse financiare, ce pot fi reinvestite în regiune, inclusiv pentru ameliorarea problemelor sociale. Zonele de intervenție și măsurile planificate vin să stimuleze dezvoltarea sectorului economic al regiunii și să diminueze impactul celor mai grave probleme printre care: numărul redus de întreprinderi în regiune, gradul scăzut de ocupare a forței de muncă, rată înaltă a șomajului, exodul masiv al populației apte de muncă, ș.a.

Statistica denotă că numărul de întreprinderi mici și mijlocii deși este în creștere în perioada 2015-2019, totuși această creștere este destul de mică. Conform informațiilor din partea Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia, în anul 2019 numărul IMM constituie 9,9 întreprinderi la 1000 de locuitori fiind în creștere cu 1,6 IMM/1000 de locuitori, comparativ cu valoarea atestată în anul 2015 (8,3 IMM/1000 de locuitori). Nivelul ocupării forței de muncă în primul trimestru al anului 2019 constituie 36,5 % fiind similar cu indicele anului 2018. Nivelul șomajului de asemenea nu a înregistrat modificări comparativ cu anul 2018 situându-se la nivelul de 2,1%.

În vederea atingerii obiectivului specific, SDR include un șir de măsuri menite să contribuie la creșterea economiei regionale:

Măsura 2.1. Crearea infrastructurii și condițiilor favorabile pentru dezvoltarea afacerilor.

În perioada de raportare în regiune a continuat implementarea proiectelor orientate spre îmbunătățirea infrastructurii de suport în afaceri. Autoritățile regionale acordă o atenție sporită dezvoltării zonei economice libere "Valkaneș" care este constituită din 3 subzone: Vulcănești, Comrat și Ceadâr-Lunga. Către 1 aprilie 2019 în ZEL "Valkaneș" sunt înregistrați 24 de rezidenți care au asigurat crearea a peste 1600 locuri de muncă. Volumul de investiții de la începutul activității ZEL (1998) a constituit 22,9 milioane de dolari, din care în anul 2018 au fost investiți 3,9 milioane de dolari SUA iar în primul trimestru al anului 2019 - 3,1 milioane de dolari SUA.

Unul dintre cele mai importante proiecte pentru dezvoltarea potențialului economic al regiunii este proiectul "**Amenajarea și conectarea la infrastructura comunală și la drumurile de acces a parcului industrial Comrat**". Încă în anul 2017 Parcul industrial Comrat amplasat pe o suprafață de 50,3 ha a primit titlul de subzonă a ZEL "Valkaneș". Tot în acest an ADR UTA Găgăuzia în parteneriat cu Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia și primăria mun. Comrat a început implementarea proiectului cu finanțare din FNDR și bugetul UTA Găgăuzia. Actual, lucrările de construcție, prevăzute în cadrul implementării proiectului, sunt finalizate integral. În urma implementării proiectului, au fost obținute următoarele rezultate:

- Au fost construite rețelele de aprovizionare cu apă (3250 m.) și 2 rezervoare cu volumul de 300 m³;
- Au fost construite rețelele de canalizare (840 m) și o stație de epurare a apelor uzate;
- Au fost construite rețele de gaz (1080 m);
- Au fost construite rețelele electrice (6400 m);
- Au fost construite căile de acces (2600 m drum de acces planificat);
- A fost efectuată recepția la terminarea lucrărilor în cadrul proiectului (24 decembrie 2019)

Lucrările de construcție, prevăzute în cadrul proiectului, au fost integral finalizate. Conform Procesului-verbal de recepție a lucrărilor efectuate sunt date în exploatare toate obiectele de infrastructură, drumurile de acces și rețeaua drumurilor interioare. A fost amenajată infrastructura parcului industrial pe o suprafață de 25 hectare.

În parcul industrial a fost amplasată prima companie rezidentă: SRL "Fujikura Automotive" care are ca gen de activitate producerea cablajelor pentru industria producătoare de automobile. Ca urmare în regiune au fost create peste 1100 locuri de muncă. În perioada de raportare pe teritoriul parcului industrial au fost înregistrați 2 agenți economici.

Costul total al proiectului 30010,34 mii lei din care 19 000 mii lei din sursele FNDR iar 11010,34 mii lei din bugetul UTA Găgăuzia. În perioada 2017-2019, au fost valorificate în total mijloace financiare în sumă de 24174,09 mii lei (din care 13163,74 mii lei din sursele FNDR și 11010,35 mii lei din bugetul UTA Găgăuzia).

Imaginea 3, 4. Teritoriu amenajat al Parcului Industrial

Pentru implementarea proiectului prin decizia CNCDR Nr 19/18 din 26.12.2018 pentru anul 2019 din sursele FNDR au fost alocate mijloace financiare în sumă de 4 700 000 lei. În perioada de raportare mijloacele financiare alocate au fost valorificate integral.

Autoritățile din regiune întreprind acțiuni pentru atragerea altor agenți economici în parcul industrial. În vederea dezvoltării infrastructurii ZEL "Valcaneș" (Subzona Ceadâr Lunga), Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia în comun cu primăria or. Ceadâr-Lunga cu suportul tehnic al Agenției pentru Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) întreprinde acțiuni pentru elaborarea documentației de proiect pentru construcția parcului industrial Ceadâr-Lunga. În perioada de raportare a fost lansată licitația pentru elaborarea proiectului rețelelor de gazoduct pe teritoriul parcului industrial Ceadâr-Lunga. Pentru anul 2019 din bugetul UTA Găgăuzia sunt alocate mijloace financiare în sumă de 5000 mii lei pentru dezvoltarea Parcului industrial Ceadâr-Lunga.

În perioada de raportare au fost finalizate integral lucrările de construcție planificate în cadrul proiectului cu finanțare din FNDR "*Dezvoltarea infrastructurii și a drumului de acces spre incubatorul de afaceri din or. Ciadâr-Lunga*". În rezultat, a fost reabilitat în variantă de beton asfaltic un sector de drum cu lungimea de 1,26 km care asigură accesul către incubatorul de afaceri; a crescut numărul de întreprinderi incubate de la 15 în anul 2017 la 21 de întreprinderi în anul 2019. De asemenea a crescut numărul locurilor de muncă de la 64 în 2017 până la 208 în anul 2019.

Imaginea 4. Drumului de acces spre incubatorul de a faceri din mun. Ceadâr-Lunga

Imaginea 5. Lucrări de reparație a drumului

Măsura 2.2. Utilizarea potențialului instituțiilor de învățământ și științifice ca puncte de creștere economică regională.

În regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia funcționează 1 universitate, 2 colegii și 3 școli profesionale. Luând în considerare potențialul existent, este necesar de a asigura o mai mare flexibilitate a structurilor date în organizarea procesului de formare a forței de muncă calificată și dezvoltarea programelor de formare continuă (recalificare) în cadrul specialităților solicitate pe piața forței de muncă din regiune. Atenție deosebită se acordă în regiune utilizării potențialului educațional al instituțiilor de învățământ în vederea acordării suportului în formarea continuă a specialiștilor din cadrul APL.

În acest context, în perioada de raportare în regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia a fost instituit un Consorțiu care are ca scop consolidarea eforturilor pentru soluționarea problemelor ce țin de dezvoltarea și implementarea unui sistem de instruire continuă a reprezentanților APL din regiune. La data de 2 aprilie 2019 Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, Adunarea Populară a UTA Găgăuzia, Academia de Administrare Publică, Universitatea de Stat din Comrat, Agenția de Dezvoltare Regională UTA Găgăuzia au semnat Memorandumul de constituire a consorțiului educațional-științific. Printre sarcinile de bază a consorțiului sunt: elaborarea și desfășurarea cursurilor de instruire pentru angajații din sectorul public din UTA Găgăuzia; analiza necesităților de instruire a APL din regiune; elaborarea și editarea materialelor instructive; efectuarea cercetărilor în domeniul dezvoltării și perfecționării administrației regionale și locale ș.a.

În perioada de raportare membrii consorțiului, cu suportul proiectului „Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova” (TAG) au organizat un șir de instruirii:

- Cursul de formare de formatori ”Managementul activităților de instruire” în cadrul căruia au fost instruiți și certificați 14 formatori (din cadrul ADR, Comitetul Executiv al UTAG; ONG; Universitatea de Stat din Comrat) care ulterior vor instrui APL din regiune în domeniul dezvoltării regionale.
- Cursul ”Management și planificare strategică integrată” în cadrul căruia au fost instruite 15 persoane (reprezentanți ai APL și al mediului academic);
- Cursul ”Marketing local și regional în procesul de dezvoltare regională” în cadrul căruia au fost instruite 16 persoane (reprezentanți ai APL; mediul academic și ADR).

În rezultatul activităților menționate, au fost instruiți 45 reprezentanți ai APL, mediului academic și specialiști din cadrul ADR UTA Găgăuzia.

În anul 2019 în cadrul ADR UTA Găgăuzia a fost inițiată elaborarea strategiei de specializare inteligentă pentru RD UTA Găgăuzia. În acest context a fost creat un grup de lucru în componența căruia sunt incluși specialiști din cadrul ADR UTA Găgăuzia, reprezentanți ai mediului academic din regiune, reprezentanți ai comitetului executiv al UTA Găgăuzia ș.a. La data de 19 decembrie 2019 a avut loc prima ședință a grupului de lucru în cadrul căreia a fost discutat conceptul specializării inteligente și au fost stabiliți pașii următori în vederea elaborării strategiei de specializare inteligentă a regiunii. Activitatea va continua în anul 2020.

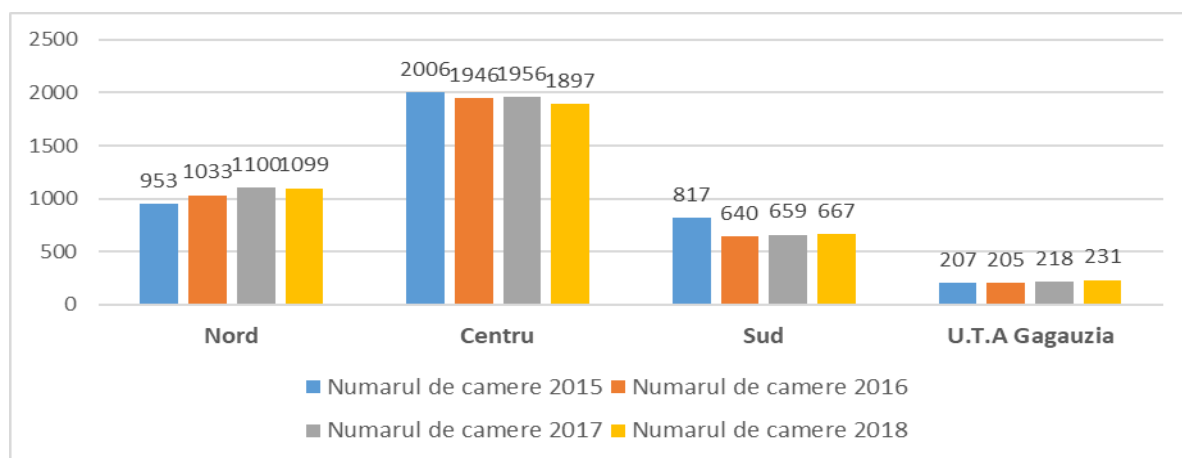
Măsura 2.3. Punerea în aplicare a potențialului etno-cultural și turistic al regiunii

Turismul în Găgăuzia este dezvoltat foarte slab, putem să spunem, că se află la faza, când locuitorii regiunii și autoritățile abia au înțeles, că turismul reprezintă o industrie importantă pentru dezvoltarea localităților regiunii și sporirea nivelului de bunăstare a locuitorilor regiunii. Concurența slabă pe piața serviciilor turistice, lipsa managementului ofertelor turistice a dus la faptul, că raportul dintre prețul și calitatea serviciilor fac că acestea să nu fie atractive și în general turiștii se află în Găgăuzia nu mai mult de o zi. Concomitent, resursele turistice ale Găgăuziei permit organizarea unui spectru mare de tipuri ale turismului, dar acestea necesită investiții pentru crearea condițiilor respective și includerea lor în circuitul turistic.

O problemă reprezintă și lipsa spațiilor pentru cazarea turiștilor. În UTA Găgăuzia activează doar 16 structuri de cazare pentru turiști care conform datelor BNS au o capacitate de cazare de 231 locuri. Deși în comparație cu anul 2015 (207 locuri de cazare) se atestă o creștere a numărului de locuri, aceasta totuși este o creștere care nu satisface necesitățile regiunii. Pe parcursul anului 2018 - 5,2 mii de turiști au fost cazați în structurile de cazare din regiune, din care 4,3 mii de turiști rezidenți iar 0,9 mii nerezidenți.

Doar 4 localități (din 26) din regiunea UTA Găgăuzia dispun de structuri de cazare pentru turiști.

Figura 4. Capacitatea existentă a structurilor de primire turistică colective cu funcții de cazare, la 31 decembrie, 2018 pe regiuni.

Sursa: BNS

În vederea stabilirii priorităților de dezvoltare a sectorului turistic în regiune, ADR UTA Găgăuzia în parteneriat cu Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, cu sectorul asociativ și academic din regiune și cu suportul tehnic acordat în cadrul proiectului UE "Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova" (TAG) a elaborat "Programul Regional Sectorial în domeniul sporirii atractivității turistice a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia 2019-2015".

Obiectivul general al PRS este asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea durabilă a turismului în Găgăuzia în vederea majorării contribuției directe a sectorului turistic în structura PIB-ului regional până la 1 % până în anul 2025 prin intermediul atragerii investițiilor în dezvoltarea și creșterea calității serviciilor turistice, crearea locurilor de muncă și valorificarea eficientă a resurselor turistice din regiune.

În perioada de raportare au avut loc consultările publice a programului în cadrul cărora au participat 30 cetățeni. Prin decizia Nr 2/1 din 20.03.2019 Consiliul Regional pentru Dezvoltare al UTA Găgăuzia a aprobat Programul regional sectorial.

În cadrul programului regional sectorial au fost identificate 10 concepte de proiecte implementarea cărora ar putea contribui la sporirea atractivității turistice a regiunii. Unul dintre proiectele prioritare identificate: ”Sporirea atractivității turistice UTA Găgăuzia prin crearea Centrului Regional de Informare și Turism (CRIT) în mun. Comrat” se află la etapa de implementare. În perioada de raportare au fost reabilitate căile de acces, a fost reparat și dotat cu mobilier sediul centrului regional de informare și turism. Valoarea totală a proiectului constituie peste 3 000 mii lei din care 50% au fost oferite de către proiectul Uniunii Europene ”Suport pentru autoritățile publice locale din UTA Găgăuzia (SLPA)”, 40% au fost oferite din bugetul UTA Găgăuzia iar 10% din bugetul primăriei mun. Comrat.

Obiectivul Specific 3: Îmbunătățirea guvernancei în domeniul dezvoltării regionale

În contextul obiectivului specific, guvernanta în domeniul dezvoltării regionale presupune un efort comun al tuturor actorilor implicați în procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională: instituții de dezvoltare regională, CRD și ADR, APL din regiune, sectorul privat și societatea civilă. O bună guvernare necesită implicare în procesul de luare a deciziilor, distribuirea corectă a responsabilităților actorilor implicați, precum și asigurarea transparenței acestui proces.

Îmbunătățirea guvernancei regionale poate fi asigurată prin formarea de competențe a actorilor implicați în implementarea politicii de dezvoltare regională și crearea condițiilor pentru aplicarea în regiune a modificărilor legale și normative care vor fi propulsate de noua paradigmă a dezvoltării regionale.

În procesul de realizare a măsurilor stabilite în cadrul SDR pentru realizarea obiectivului respectiv, în perioada de raportare au fost obținute rezultatele descrise mai jos:

Măsura 3.1. Dezvoltarea capacității participanților în procesul de dezvoltare regională.

În vederea realizării măsurii respective, în perioada de raportare ADR UTA Găgăuzia a conlucrat cu MADRM, partenerii de dezvoltare și autoritățile din regiune pentru a continua procesul de dezvoltare a capacităților principalilor actori de dezvoltare regională. Activitățile de dezvoltare a capacităților au fost ghidate de *Planul de instruire și pregătire profesională în domeniul dezvoltării regionale* document care stabilește domeniile și modulele de instruire planificate. Principalele rezultate obținute în procesul de dezvoltare a capacităților sunt următoarele:

- A fost inițiată instruirea în domeniul utilizării datelor geospațiale în procesul de dezvoltare regională. În cadrul proiectului ”Dezvoltarea Regională în Republica Moldova: suport în implementarea strategiilor regionale prin utilizarea datelor GIS” implementat cu suportul Agenției Cehe pentru Dezvoltare este preconizat un ciclu din 7 training-uri în domeniul utilizării datelor geospațiale. În perioada de raportare ADR UTA Găgăuzia a primit în dotare tehnica necesară pentru desfășurarea training-urilor (4 computere staționare și 2 laptop-uri). Au fost desfășurate 4 din cele 7 sesiuni de instruire cu durata de 3 zile fiecare. În procesul de instruire

participă 4 specialiști din cadrul ADR, 1 specialist din cadrul direcției generale de dezvoltare economică a Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia, 1 specialist din cadrul ÎS Agenția Servicii Publice, 2 specialiști din cadrul Universității de Stat din Comrat. Instruirile vor finalizate în sem I al anului 2020. În perioada septembrie-octombrie 2019, 3 specialiști din cadrul ADR UTA Găgăuzia au participat la o stagiune în Republica Cehă cu scopul familiarizării cu modalitățile de utilizare a datelor geospațiale în procesele de planificare la nivel regional și local.

- Pe parcursul lunii Noiembrie 2019 (14 Noiembrie – Vulcănești; 19 noiembrie-Comrat; 27 noiembrie- Ceadr Lunga;) ADR UTA Găgăuzia a desfășurat un șir de seminare în raionale UTA Găgăuzia în vederea informării APL din regiune cu politica de dezvoltare regională, cu rezultatele activității agenției în regiune precum și cu oportunitățile de elaborare și implementare a proiectelor cu impact regional. În rezultat, 75 reprezentanți ai APL (primari, secretari ai consiliilor locale, specialiști în atragerea investițiilor) din regiune au fost informați cu privire la politica de dezvoltare regională.

- În cadrul proiectului ”*Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova*” (TAG) au fost organizate un șir de instruiți axate pe problematica dezvoltării regionale:

✓ Cursul de formare de formatori ”Managementul activităților de instruire” (18 aprilie-25 mai 2019) în cadrul căruia au fost instruiți și certificați 14 formatori (din cadrul ADR, Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, APL, ONG; Universitatea de Stat din Comrat) care ulterior vor instrui APL din regiune în domeniul dezvoltării regionale.

✓ Cursul ”Management și planificare strategică integrată” în cadrul căruia au fost instruite 15 persoane (reprezentanți ai APL și al mediului academic);

✓ Cursul ”Marketing local și regional în procesul de dezvoltare regională” (3-5 iunie 2019) în cadrul căruia au fost instruite 16 persoane (reprezentanți ai APL; mediul academic și ADR)

✓ Seminarul ”Cooperarea intercomunitară și internațională” (5 aprilie 2019) în cadrul căruia 15 reprezentanți ai APL, ADR și operatorilor de servicii în domeniul AAC au fost informați privind problematica regionalizării serviciilor și cooperării intercomunitare.

✓ Training în domeniul achizițiilor publice în cadrul căruia peste 60 reprezentanți ai APL, au fost informați cu privire la modificările în legislația în domeniul achizițiilor publice.

În total de activitățile de instruire în cadrul proiectului TAG au beneficiat peste 120 de specialiști din cadrul ADR, Comitetul executiv al UTA Găgăuzia, APL, mediul academic.

- În cadrul proiectului ”*Support pentru administrația Republicii Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020 prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă*” implementat cu suportul Fundației Polone ”Solidaritate”, 2 specialiști din cadrul ADR au fost instruiți în domeniul implementării și monitorizării programelor de revitalizare urbană. 1 specialist din cadrul ADR a beneficiat de o stagiune în Polonia. În cadrul stagiunii au fost studiate bunele practici în domeniul revitalizării urbane.

În conformitate cu prevederile acordului de finanțare pentru oferirea suportului tehnic, de către specialiștii ADR UTA Găgăuzia a fost oferit suport și consultanță în procesul de elaborare a programelor de revitalizare urbană pentru 2 orașe din UTA Găgăuzia: Ceadr-Lunga și Vulcănești. Programele de revitalizare au fost înaintate pentru consultări publice iar ulterior vor fi prezentate spre aprobare către consiliile orașenești.

- Cu suportul proiectului ”*Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova*” a avut loc un atelier de lucru pentru specialiștii responsabili din cadrul Agențiilor de dezvoltare regională

în vederea clarificării modalității de asigurare a funcționalității portalurilor informaționale destinate membrilor CRD/CRS din regiunile de dezvoltare.

- 1 specialist din cadrul ADR UTA Găgăuzia a fost instruit în domeniul "Managementului proiectelor de eficiență energetică" în cadrul modulelor de instruire elaborate cu suportul GIZ/MSPL și desfășurate de către Universitatea Tehnică a Moldovei.

Un rol semnificativ în dezvoltarea capacităților specialiștilor ADR și a altor actori de dezvoltare regională îl au și vizitele de studiu organizate cu suportul partenerilor de dezvoltare. În perioada de raportare au avut loc 5 vizite de studiu peste hotare cu tematici diverse:

- În cadrul proiectului "*Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova*" (TAG) a fost organizată o vizită de studiu în Letonia și Lituania (26-31 mai 2019) în vederea preluării experienței țărilor baltice în domeniul dezvoltării turismului rural. În rezultatul vizitei 13 persoane (specialiști din cadrul Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia, reprezentanți ai APL, reprezentanți ai societății civile, 1 specialist din cadrul ADR) au fost informați privind bunele practici și proiectele de succes în domeniul dezvoltării turismului rural.

- De asemenea, cu suportul proiectului TAG a fost organizată o vizită de studiu în România și Bulgaria (26 mai - 1 iunie 2019) în scopul preluării experienței de planificare strategică locală și regională precum și de implementare a proiectelor de dezvoltare regională. În rezultatul vizitei de studiu la care au participat reprezentanți ai APL de nivelul I și II din regiune, reprezentanți ai ONG din regiune (în total 16 persoane inclusiv 2 specialiști din cadrul ADR și 1 membru CRD) participanții au fost familiarizați cu experiența ADR-urilor din România și Bulgaria în planificarea și implementarea proiectelor de dezvoltare regională în sectorul AAC, infrastructura rutieră, dezvoltarea infrastructurii de afaceri, dezvoltarea turismului ș.a.

- Cu suportul proiectului "*Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova*" (GIZ/MSPL) a fost organizată o vizită de studiu în România. În rezultatul vizitei de studiu 18 manageri de proiect, 4 specialiști în domeniul achizițiilor publice din cadrul ADR-urilor, 1 reprezentant al MADRM au preluat experiență în domeniul achizițiilor publice și al managementului contractelor privind implementarea proiectelor de infrastructură ale UE în România.

- Cu suportul proiectului "*Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova*" (GIZ/MSPL) a fost organizată Vizită de studiu în scopul preluării bunelor practici privind regionalizarea serviciilor de AAC în raioanele Cahul și Leova. În cadrul vizitei au participat 22 reprezentanți ai ADR, APL, Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia precum și operatori de servicii AAC din regiune.

- În cadrul proiectului "*Suport pentru administrația Republicii Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020 prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă*" implementat cu suportul Fundației Polone "Solidaritate" în perioada 30.06-10.07.2019 a fost organizată o vizită de studiu în Polonia. În rezultatul vizitei de studiu participanții (reprezentanți ai MADRM, specialiști din cadrul ADR) au făcut cunoștință cu bunele practici în domeniul revitalizării urbane și cu proiectele implementate în acest domeniu la nivel regional și local în Polonia.

Măsura 3.2. Fortificarea eficienței instituțiilor de dezvoltare regională.

În cadrul măsurii respective pe parcursul perioadei de raportare ADR UTA Găgăuzia a asigurat secretariatul Consiliului Regional pentru Dezvoltare UTA Găgăuzia. Au fost organizate 2 ședințe ale CRD în cadrul cărora au fost aprobate 7 decizii. Unul din indicatorii de realizare a acestei măsuri este

nivelul de participare a membrilor CRD. În semestrul I al anului 2019 nivelul de participare a constituit 62,5% fiind similar cu nivelul de participare în anul 2018.

În vederea analizei posibilităților de eficientizare a conlucrării dintre factorii implicați în procesul de dezvoltare regională, cu suportul proiectului *”Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova”* (TAG) a fost elaborat studiul *”Analiza lacunelor de comunicare în cadrul dezvoltării regionale a UTA Găgăuzia”*. În cadrul studiului sunt examinate principalele probleme în interacțiunea diferitor actori de dezvoltare regională: informarea insuficientă a APL-urilor cu privire la politica de dezvoltare regională; formalizarea comunicării; dublarea funcțiilor ADR UTA Găgăuzia și a Comitetului Executiv; ș.a. Studiul vine cu un șir de recomandări pentru eficientizarea interacțiunii și a procesului de comunicare între toți actorii implicați în procesele de dezvoltare regională. Printre cele mai importante recomandări pot fi menționate următoarele:

- În vederea eficientizării comunicării se recomandă a elabora și aproba un acord între Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia și ADR UTA Găgăuzia care ar stabili principiile de colaborare și ar delimita responsabilitățile acestor instituții în procesul de dezvoltare regională.
- Este necesar ca documentele strategice elaborate la nivel de regiune să fie coordonate între ADR, Comitetul executiv al UTA Găgăuzia și Adunarea Populară a UTA Găgăuzia.
- Este necesară utilizarea instrumentelor de implicare părților interesate în procesul de elaborare a proiectelor/programele/strategiilor regionale.
- Este necesară elaborarea unei Strategii de comunicare la nivel regional în cadrul căreia ADR va fi ca parte cointereseată.

Rezultatele studiului au fost prezentate în cadrul mesei rotunde din 25 aprilie 2019 cu tematica *”Dialog și cooperare eficientă în cadrul dezvoltării regionale între principalii factori cointereseați din UTA Găgăuzia”*.

Măsura 3.3. Atragerea investițiilor în domeniile prioritare pentru dezvoltarea regională la nivel național și internațional.

În cadrul măsurii respective au fost atinse următoarele rezultate:

- ADR UTA Găgăuzia în parteneriat cu ONG *”Centrul de dezvoltare regională ”Stabilitate”* și Primăria or. Comrat a elaborat 2 propuneri de proiect: *”Dezvoltarea drumului vinului în cadrul clusterului turistic Moldova-România-Bulgaria”* și *”Dezvoltarea clusterului educațional-științific și industrial în vederea reducerii poluării riverane și marine din regiunea BG-MD-RO”*. Propunerile de proiecte au fost depuse în cadrul programului de cooperare transfrontalieră *”Bazinul Mării Negre 2014-2020”*

- În cadrul proiectului *”Suport pentru administrația Republicii Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020 prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă”* au fost selectate 2 orașe din regiune (Ceadâr-Lunga și Vulcănești) care vor beneficia de suport tehnic în vederea elaborării programelor de revitalizare urbană. Ulterior, aceste orașe vor putea beneficia de suport financiar pentru implementarea unor proiecte prioritare de revitalizare urbană. În vederea stabilirii responsabilităților părților implicate, între ADR UTA Găgăuzia și Fundația *”Solidaritate”* a fost încheiat un contract de finanțare (29 mai 2019).

În conformitate cu prevederile acordului de finanțare 1 specialist din cadrul ADR a beneficiat de o stagiune în Polonia în cadrul căreia au fost studiate bunele practici în domeniul revitalizării urbane. De asemenea în perioada de raportare, de către specialiștii ADR UTA Găgăuzia a fost oferit suportul tehnic și consultanță în procesul de elaborare a programelor de revitalizare urbană pentru 2 orașe din UTA Găgăuzia: Ceadâr-Lunga și Vulcănești. Programele de revitalizare au fost înaintate pentru consultări publice iar ulterior vor fi prezentate spre aprobare către consiliile orașenești.

- În cadrul proiectului ”Dezvoltarea Regională în Republica Moldova: suport în implementarea strategiilor regionale prin utilizarea datelor GIS” implementat cu suportul Agenției Cehe pentru Dezvoltare este preconizat un ciclu din 7 training-uri în domeniul utilizării datelor geospațiale. În perioada de raportare ADR UTA Găgăuzia a primit în dotare tehnica necesară pentru desfășurarea training-urilor. Au fost desfășurate 4 din cele 7 sesiuni de instruire cu durata de 3 zile fiecare. În procesul de instruire participă 4 specialiști din cadrul ADR, 1 specialist din cadrul direcției generale de dezvoltare economică a Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia, 1 specialist din cadrul ÎS Agenția Servicii Publice, 2 specialiști din cadrul Universității de Stat din Comrat. Instruirile vor finalizate în sem II a anului 2020. În perioada septembrie-octombrie 2019, 3 specialiști din cadrul ADR UTA Găgăuzia au participat la o stagiu în Republica Cehă cu scopul familiarizării cu modalitățile de utilizare a datelor geospațiale în procesele de planificare la nivel regional și local
- A fost încheiat un memorandum de înțelegere cu programul USAID ”Comunitatea mea” (23 aprilie 2019) care stabilește rolul ADR în procesul de implementare a acțiunilor realizate cu suportul programului ”Comunitatea mea”. În special rolul ADR constă în coordonarea acțiunilor programului pe teritoriul UTA Găgăuzia, va participa la implementarea și monitorizarea proiectelor implementate cu suportul financiar al programului, va asigura transparența activităților realizate în comun. În luna mai 2019 în cadrul ADR UTA Găgăuzia a avut loc masa rotundă cu genericul ”Noi oportunități pentru participanții la procesul de dezvoltare regională” în cadrul căreia reprezentanții ai APL din regiune au fost informați privind oportunitățile oferite de programul ”Comunitatea Mea”. În rezultat, au fost depuse de către APL din regiune 8 cereri de finanțare care actual sunt în proces de evaluare.

Măsura 3.4. Punerea în aplicare a unor sisteme eficiente de planificare, programare, monitorizare și evaluare.

Această măsură este orientată spre perfecționarea mecanismului de monitorizare și evaluare a implementării SDR și raportarea asupra SDR în baza unui mecanism nou bazat pe rezultate. Acest exercițiu a fost lansat în anul 2016 și a fost finalizat în 2019, prin aprobarea *Instrucțiunii de monitorizare și evaluare a politicii de dezvoltare regională*, aprobată prin Ordinul Ministrului agriculturii, dezvoltării regionale și mediului nr.164 din 27 iunie 2019. Au fost de asemenea elaborate fișele de indicatori de monitorizare și evaluare a obiectivului general și celor specifice ale SDR.

În perioada de raportare cu suportul proiectului GIZ ”Modernizarea serviciilor publice locale din Republica Moldova” au avut loc 2 ateliere de lucru care au avut ca scop perfecționarea și ajustarea mecanismului de raportare asupra SDR:

- În cadrul atelierului de lucru din 5-6 martie 2019 a fost analizat progresul în implementarea SNDR/SDR și agreate necesitățile de suport în domeniul perfecționării mecanismelor de raportare utilizate.
- În cadrul atelierului de lucru din 17-18 mai 2019 a fost agreată modalitatea de raportare bazată pe rezultate asupra implementării strategiilor de dezvoltare regională.

Rezultatul activităților în cadrul acestei măsuri este:

- 1 sistem de M&E elaborat și aprobat;
- 1 bază de date elaborată și actualizată, în dependență de apariția datelor la BNS.

Cooperarea cu partenerii de dezvoltare

În perioada de raportare, au fost desfășurate un șir de activități în cooperare cu partenerii de dezvoltare, menite să contribuie la atingerea obiectivelor stabilite drept priorități regionale pentru dezvoltare.

Printre cele mai importante realizări la capitolul cooperare, se regăsesc următoarele:

Cooperarea cu proiectul Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) ”Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova” (MSPL).

Principalele rezultate ale colaborării cu proiectul GIZ/MSPL sunt următoarele:

- Colaborarea cu proiectul GIZ MSPL s-a concretizat în suportul acordat de proiectul MSPL în domeniul stabilirii sistemului de monitorizare și evaluare bazat pe rezultate. De asemenea au fost agreeate un șir de acțiuni comune ce se referă la suportul activității comisiei regionale sectoriale în domeniul AAC, suportul în organizarea unui eveniment de promovare a rezultatelor planificării regionale sectoriale, suport în organizarea unor evenimente de instruire pentru APL din regiune în domeniul planificării locale și regionale ș.a.
- Cu suportul tehnic al proiectului GIZ/MSPL, au fost întreprinse măsuri de integrare a orașului Vulcănești în proiectul interregional ”Modernizarea serviciilor publice locale în sectorul de aprovizionare cu apă și canalizare în raionul Cahul” implementat de către ADR Sud cu suportul GIZ din sursele financiare oferite de Uniunea Europeană. În rezultat, a fost semnat acordul adițional la memorandumul de înțelegere la implementarea măsurilor de modernizare a serviciilor publice de aprovizionare cu apă în raionul Cahul, prin care au fost stabilite atribuțiile și responsabilitățile APL Vulcănești și ADR UTA Găgăuzia în procesul de implementare a proiectului.
- Cu suportul GIZ/MSPL a fost asigurată funcționalitatea portalului informațional pentru membrii CRD/CRS.
- Prin intermediul proiectului GIZ/MSPL a fost organizată 1 vizită de studiu în România în domeniul achizițiilor publice și managementului contractelor privind implementarea proiectelor de infrastructură ale UE. În cadrul vizitei de studiu a participat 1 specialist din cadrul ADR UTA Găgăuzia.
- Cu suportul proiectului ”Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova” (GIZ/MSPL) a fost organizată Vizită de studiu în scopul preluării bunelor practici privind regionalizarea serviciilor de AAC în raioanele Cahul și Leova. În cadrul vizitei au participat 22 reprezentanți ai ADR, APL, Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia precum și operatori de servicii AAC din regiune.

Cooperarea cu proiectul UE ”Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova” (TAG).

Cu suportul proiectului TAG au fost obținute un șir de rezultate semnificative pentru dezvoltarea regiunii printre care:

- Cu asistența tehnică a proiectului TAG a fost finalizată elaborarea programului regional sectorial ”Sporirea atractivității turistice a regiunii de dezvoltare UTA Găgăuzia”. Prin decizia Nr 2/1 din 20.03.2019 programul regional sectorial fost aprobat de Consiliul Regional pentru Dezvoltarea UTA Găgăuzia.
- A fost elaborat brand-ul turistic al UTA Găgăuzia.
- A fost creat Consorțiul educațional și științific. Fondatorii consorțiului sunt Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, Universitatea de Stat din Comrat, Academia de Administrare Publică, Adunarea Populară a Găgăuziei, Agenția de Dezvoltare Regională UTA Găgăuzia. Printre sarcinile de bază a consorțiului sunt: elaborarea și desfășurarea cursurilor de instruire pentru angajații din

sectorul public din UTA Găgăuzia; analiza necesităților de instruire a APL din regiune; elaborarea și editarea materialelor instructive; efectuarea cercetărilor în domeniul dezvoltării și perfecționării administrației regionale și locale ș.a.

- A fost elaborat studiul "Analiza lacunelor de comunicare în cadrul dezvoltării regionale a UTA Găgăuzia" în care sunt examinate principalele probleme în interacțiunea diferitor actori de dezvoltare regională.

- A fost desfășurat un curs de instruire pentru formarea formatorilor care ulterior vor desfășura activități de instruire pentru APL din regiune în domeniul politicii de dezvoltare regională. 14 formatori au fost instruiți.

- A fost desfășurat un ciclu de seminare și instruirii în următoarele domenii: planificarea strategică, marketingul regional, achiziții publice, cooperare intercomunitară și internațional, dezvoltarea turismului rural. În cadrul activităților au fost instruiți peste 120 reprezentanți ai APL, ADR, Mediului academic, ONG ș.a.

- Au fost organizate 2 vizite de studiu în Letonia și România-Bulgaria în cadrul cărora peste 30 de participanți au studiat experiența statelor europene în dezvoltarea turismului rural precum și în domeniul implementării proiectelor de dezvoltare regională.

- Cu suportul financiar al proiectului în regiune au fost inițiate 20 de proiecte locale în domeniul AAC, dezvoltarea afacerilor, iluminare stradală, dezvoltarea atractivității turistice.

Cooperarea în cadrul proiectului "Sprijinirea administrației publice din Republica Moldova în implementarea politicii regionale prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă" implementat de către fundația poloneză "Solidaritate". În perioada de raportare au fost obținute următoarele rezultate:

- Au fost selectate 2 orașe din regiune (Ceadâr-Lunga și Vulcănești) care vor beneficia de suport tehnic în vederea elaborării Programelor de revitalizare urbană.

- În vederea stabilirii responsabilităților părților implicate, între ADR UTA Găgăuzia și Fundația "Solidaritate" a fost încheiat un contract de finanțare (29 mai 2019).

- Au avut loc vizite de documentare în orașele selectate în cadrul cărora au fost coordonate acțiunile viitoare și au fost determinați indicatorii pentru identificarea zonelor defavorizate a orașelor.

Cooperarea în cadrul proiectului "Dezvoltarea Regională în Republica Moldova: suport în implementarea strategiilor regionale prin utilizarea datelor GIS" implementat cu suportul Agenției Cehe pentru Dezvoltare. Proiectul prevede formarea capacităților specialiștilor din cadrul ADR, Comitetul Executiv și USC în domeniul utilizării datelor geospațiale în procesul de planificare regională. În perioada de raportare au fost obținute următoarele rezultate:

- A fost primită tehnica necesară pentru realizarea activităților planificate în proiect.

- Au fost desfășurate 4 din cele 7 sesiuni de instruire planificate cu durata de 3 zile fiecare. În procesul de instruire participă 4 specialiști din cadrul ADR, 1 specialist din cadrul direcției generale de dezvoltare economică a Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia, 1 specialist din cadrul ÎS Agenția Servicii Publice, 2 specialiști din cadrul Universității de Stat din Comrat. Instruirile vor finalizate în sem II a anului 2020. În perioada septembrie-octombrie 2019, 3 specialiști din cadrul ADR UTA Găgăuzia au participat la o stagiu în Republica Cehă cu scopul familiarizării cu modalitățile de utilizare a datelor geospațiale în procesele de planificare la nivel regional și local

Cooperarea în cadrul programului "Comunitatea mea" implementat de către IREX cu suportul financiar al Agenției pentru Cooperare Internațională a SUA (USAID). În perioada de raportare a

fost inițiată colaborarea cu programul ”Comunitatea mea” implementat cu suportul IREX/USAID. Au fost obținut următoarele rezultate:

- A fost semnat un memorandum de înțelegere cu programul USAID ”Comunitatea mea” (23 aprilie 2019) care stabilește rolul ADR în procesul de implementare a acțiunilor realizate cu suportul programului ”Comunitatea mea”. În special rolul ADR constă în coordonarea acțiunilor programului pe teritoriul UTA Găgăuzia, va participa la implementarea și monitorizarea proiectelor implementate cu suportul financiar al programului, va asigura transparența activităților realizate în comun.
- În cadrul mesei rotunde organizate de ADR UTA Găgăuzia cu genericul ”Posibilități noi de realizare a proiectelor pentru participanții la procesul de dezvoltare regională” (17 mai 2019) reprezentanții programului ”Comunitatea mea” au prezentat reprezentanților APL din regiune oportunitățile oferite de program în cadrul runde a doua de selectare a comunităților care vor beneficia de asistență.

Provocări și riscuri

Pe parcursul perioadei de raportare, în procesul de implementare a SDR UTA Găgăuzia s-au manifestat un șir de riscuri economice și operaționale care au avut influență asupra atingerii obiectivelor planificate. Printre riscurile cu impact semnificativ pot fi menționate:

Riscuri economice:

Lipsa resurselor financiare suficiente pentru pregătirea și implementarea proiectelor de dezvoltare regională. Potențialul actual al ADR UTA Găgăuzia permite valorificarea mijloacelor financiare mai semnificative decât cele care au fost alocate pe parcursul anului de gestiune. Deficitul de resurse face ca durata de implementare a proiectelor să fie exagerată și respectiv efectele pozitive ale implementării proiectelor întârzie să apară.

Lipsa competențelor în atragerea și gestionarea resurselor din partea partenerilor externi. Pentru realizarea obiectivelor SDR nu sunt suficiente mijloacele din FNDR. Este necesară mobilizarea inclusiv a mijloacelor din partea partenerilor de dezvoltare. În acest sens lipsesc la nivel de regiune competențe suficiente de atragere și gestionare a resurselor externe. În acest sens sunt necesare eforturi pentru implicarea APL în activități de instruire privind identificarea surselor alternative de finanțare.

Riscuri operaționale:

Lipsa utilizării coordonate a fondurilor naționale în vederea dezvoltării regionale. Sunt necesare mecanisme care ar permite cofinanțarea proiectelor de dezvoltare regională din diferite surse naționale (FNDR; FEN; Fondul rutier).

Activismul insuficient al APL în inițierea proiectelor de dezvoltare regională. Numărul și calitatea proiectelor de dezvoltare regională depinde de implicarea APL în pregătirea proiectelor pentru finanțare. Sunt necesare un șir de măsuri de informare a APL privind oportunitățile pe care le oferă politica de dezvoltare regională precum și implicarea largă a APL în procesele de planificare sectorială și stabilire a priorităților de dezvoltare. De asemenea sunt necesare eforturi pentru instruirea reprezentanților APL pentru formarea competențelor de elaborare a proiectelor de dezvoltare regională. Un impediment semnificativ pentru implicarea APL-urilor este necunoașterea limbii de

stat și a limbii engleze și ca urmare limitarea posibilităților de aplicare la diverse programe de finanțare

Riscuri politice:

Schimbarea guvernării în vara anului 2019 a generat o perioadă de instabilitate în domeniul dezvoltării regionale. Aceasta din considerent că guvernarea nouă a avut nevoie de mult timp pentru a intra în esența proceselor de implementare a politicii de dezvoltare regională și pentru a înțelege importanța acestor procese. Ca urmare, pentru o perioadă nu a fost posibilă aprobarea unor decizii necesare pentru realizarea cu succes a proiectelor de dezvoltare regională (spre exemplu realocarea mijloacelor financiare din FNDR, achitarea pentru lucrările executate în cadrul proiectelor ș.a.).

Alegerile locale din 2019 de asemenea implică anumite riscuri cu referire la următoarele aspecte:

- este afectată activitatea autorității decizionale la nivelul regiunii (CRD) și respectiv este necesară delegarea reprezentanților APL în componența nouă a CRD.
- primarii noi aleși nu dispun de cunoștințe suficiente în domeniul politicii de dezvoltare regională și în acest context ADR a fost nevoită să intensifice eforturile în vederea informării noilor primari cu privire la oportunitățile existente în domeniul dezvoltării regionale.

Bune practici și lecții învățate

☐ Un exemplu de bună practică îl reprezintă implicarea ADR în cadrul proiectului *”Sprijinirea administrației publice din Republica Moldova în implementarea politicii regionale prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă”* implementat de către fundația poloneză *”Solidaritate”* cu suportul financiar al Programului polonez de cooperare pentru dezvoltare al Ministerului Afacerilor Externe al Poloniei. Proiectul a oferit oportunități de instruire a specialiștilor ADR în domeniul revitalizării urbane și ulterior a oferit posibilitate de aplicare a cunoștințelor obținute în procesul de oferire a asistenței tehnice pentru elaborarea programelor de revitalizare urbană în 2 orașe ale regiunii (Ceadâr-Lunga și Vulcănești). Proiectul oferă o metodologie de elaborare participativă a programelor de revitalizare urbană care poate fi replicată în regiune.

☐ Cooperarea cu partenerii în cadrul proiectului *”Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova”* (TAG) a oferit posibilitatea creării unui consorțiu educațional-științific în cadrul căruia mai multe instituții relevante (ADR, Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, Universitatea de Stat din Comrat, Adunarea Populară a Găgăuziei, Academia de Administrare Publică) și-au unit eforturile în vederea asigurării unui proces continuu de dezvoltare a capacităților APL din regiune în domeniul dezvoltării regionale. Cu suportul proiectului, în cadrul Academiei de Administrare Publică au fost instruiți 14 formatori din regiune care ulterior vor desfășura cursuri de instruire pentru reprezentanții APL.

☐ Implicarea unui cerc larg de părți interesate în procesele de planificare contribuie la elaborarea unor documente de planificare calitative, care reprezintă interes pentru întreaga regiune. În procesul de elaborare PRS în domeniul sporirii atractivității turistice, ADR a întrunit în grupurile de lucru reprezentanți ai structurilor Comitetului Executiv, reprezentanți ai APL și mediului de afaceri, reprezentanți ai societății civile astfel asigurând ca poziția și interesele tuturor actorilor implicați să fie reflectată în documentul de planificare elaborate.

Printre cele mai relevante lecții învățate pe parcursul perioadei de raportare pot fi menționate următoarele:

☒ Este necesar de a intensifica conlucrarea cu autoritățile publice locale în vederea diseminării informațiilor cu privire la programele de finanțare și fondurile disponibile pentru implementarea unor proiecte prioritare. Doar plasarea informațiilor pe pagina web a ADR nu este suficientă. Comunicarea ”pe viu” cu APL, cu implicarea experților și reprezentanții partenerilor de dezvoltare este o modalitate eficientă pentru a stimula activismul APL.

☒ În conlucrarea cu partenerii de dezvoltare este necesar de a stabili un cadru foarte clar al colaborării și de a stabili responsabilitățile părților implicate în procesul de colaborare.

☒ În procesul de analiză a progreselor realizate în implementarea strategiei de dezvoltare regională, se constată lipsa unui mecanism de colectare a datelor relevante privind activitățile și acțiunile întreprinse de alți actori de dezvoltare regională decât ADR. Este necesar de a elabora o metodologie care ar putea fi utilizată regulat în procesul de colectare a datelor privind acțiunile realizate de către APL-urile din regiune.

☒ Analiza preliminară a documentelor tehnice permite evitarea unor probleme în procesul de implementare a proiectelor. În procesul pregătirii pentru implementare a proiectelor ADR a acordat un rol important analizei preliminare a proiectelor tehnice prezentate de către APL pentru implementare. De cele mai dese ori au fost identificate deficiențe semnificative în documentația de proiect. Deși a necesitat timp pentru efectuarea corectărilor documentației de proiect, totuși aceasta a permis evitarea unor probleme majore în procesul de implementare a proiectelor. Practica respectivă urmează a fi continuată în perioada următoare.

Concluzii

- La nivel de obiective specifice se înregistrează o dinamică pozitivă a principalilor indicatori: crește rata de acoperire a populației cu servicii de aprovizionare cu apă, de la 69,1% în anul 2015 până la 78,4 în anul 2018, rata de acoperire a localităților cu servicii de gestionare a deșeurilor de la 28,1% în anul 2015 până la 43,8% în anul 2018, în creștere sunt și investițiile în active materiale pe termen lung pe cap de locuitor de la 2759 lei în anul 2015 la 4130,3 lei în anul 2018, numărul IMM la 1000 de locuitori de la 8,3 în 2015 la 9,9 în anul 2019 ș.a. Totodată această creștere atestată pe indicatorii de bază este destul de lentă și nu este pe măsură să asigure realizarea integrală a obiectivelor stabilite până la finele perioadei de acțiune a strategiei (2020).

- Proiectele de dezvoltare regională finanțate din sursele FNDR asigură un impact pozitiv asupra dezvoltării socio-economice a regiunii contribuind la realizarea obiectivelor specifice stabilite în SDR. Totuși, potențialul de implementare a proiectelor la nivel regional este mai mare decât mijloacele financiare disponibile din sursele FNDR. În acest sens este necesar de a elabora mecanisme care ar permite cofinanțarea proiectelor de dezvoltare regională din diferite surse naționale (FNDR; FEN; Fondul Rutier).

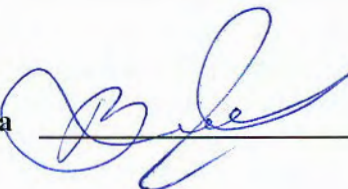
- Mijloacele financiare din FNDR nu au fost utilizate eficient pe parcursul anului 2019 unul din motive fiind faptul că nu a fost posibilă convocarea CNCDR în vederea asigurării redistribuirii mijloacelor financiare și valorificării resurselor financiare disponibile. În acest context este necesar de a prevedea mecanisme alternative de aprobare a deciziilor privind gestionarea mijloacelor financiare ale FNDR.

- Portofoliul de proiecte regionale identificate în urma planificării regionale sectoriale este unul foarte ambițios și este evident că doar cu resursele locale (inclusiv fondurile de dezvoltare) aceste

proiecte nu vor putea fi implementate. În acest context este necesară promovarea proiectelor regionale de importanță majoră printre partenerii de dezvoltare în vederea inițierii unor acțiuni comune care ar duce la implementarea acestor proiecte.

- Un domeniu de perspectivă care necesită a fi promovat de către ADR în continuare este dezvoltarea urbană. Proiectul *"Sprijinirea administrației publice din Republica Moldova în implementarea politicii regionale prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă"* a oferit angajaților ADR obținerea de competențe și experiență în domeniul planificării și dezvoltării urbane. Aceste competențe urmează a fi dezvoltate și aplicate în vederea dezvoltării orașelor din regiune.

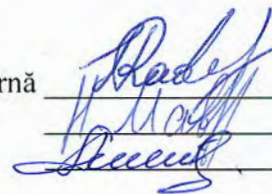
Director ADR UTA Găgăuzia

Valerii IANIUGLO

ELABORAT:

Svetlana GRADINAR, șef Secție Politici regionale și cooperare externă
Nicolai MAVRODI, șef Secție management proiecte
Ecaterina ARNAUT, șef Secție finanțe și achiziții

COORDONAT:

Igor MALAI, șef Direcție politici de dezvoltare regională
Vlad UNGUREAN, șef Secție relații cu instituțiile de dezvoltare regională

